

تحلیل عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای ایران

چکیده

هدف تحقیق، تحلیل عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای ایران بود. روش تحقیق، توصیفی و به لحاظ هدف کاربردی است. داده‌های تحقیق به صورت میدانی و به شیوه آمیخته (کیفی و کمی) جمع‌آوری شد. جامعه آماری در بخش کیفی، شامل ۱۸ نفر از خبرگان و در بخش کمی، شامل مدیران عامل باشگاه‌های لیگ برتر و دسته یک فوتبال کشور، رؤسای هیأت‌های فوتبال استان‌ها و مسئولین واحدهای مختلف فدراسیون فوتبال، برابر با ۹۰ نفر بودند. به دلیل محدودیت اعضا، جامعه با نمونه برابر شد. ابزار تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته، شامل ۱۵ عامل موثر بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران بود. برای تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی تاییدی عوامل از نرم افزارهای SPSS و AMOS و برای اولویت بندی عوامل شناسایی شده از تکنیک AHP استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که ۱۵ عامل به ترتیب در محورهای اقتصادی، مدیریتی، حقوقی، هواداری و رسانه‌ای بر توسعه فوتبال حرفه‌ای اثرگذار است. از بین شاخص‌های اقتصادی، تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه‌ها و از بین شاخص‌های مدیریتی، تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه‌ای در اولویت اول قرار گرفتند. می‌توان گفت که تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه‌ها، توسعه درآمدزایی، بازاریابی و حق پخش تلویزیونی، تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه‌ای و شایسته سالاری در انتصابات عواملی هستند که می‌تواند به توسعه فوتبال حرفه‌ای کمک نماید.

واژه‌های کلیدی: ایران، باشگاه فوتبال، خصوصی سازی، فدراسیون فوتبال

فراگیر شدن ورزش و اهمیت جایگاه آن در مناسبات بین المللی، توجه دولت ها به خود جلب کرده است. موفقیت کشورها در میادین بین المللی ورزشی، علاوه بر تأثیرات اجتماعی و اقتصادی، نمادی از ثبات و توانمندی های همه جانبه آن کشورها محسوب می شود و یکی از علل سرمایه گذاری بالای کشورها در ورزش قهرمانی و حرفه ای، از این مورد نشأت می گیرد (عیدی و سجادی، ۱۳۸۸: ۸۱-۹۲). در عصر حاضر تقریباً ورزش در زندگی افراد رسوخ کرده و در بین ورزش ها، فوتبال به دلیل جذابیت خاص یکی از بیشترین جمعیت های ورزشی دنیا را تشکیل می دهد و جایگاه منحصر به فردی دارد، به گونه ای که به پدیده فراگیر و جهانی بدل شده و برای آن حد و مرزی نمی توان قائل شد. این رشته به دلیل برخورداری از ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، به طور کامل از حالت بازی ساده خارج شده است. این نکته، دلیل توجه به ارتقای این رشته ورزشی در سطح جهان و بررسی روند توسعه حرفه ای^۱ آن در کشورهای مختلف را آشکار می سازد (کلی^۲، ۲۰۱۸: ۳۹۹). بی تردید فوتبال پرطرفدارترین، پربیننده ترین و پرشارکت ترین فعالیت ورزشی است و گسترش روزافزون آن سبب شده که مرزهای جغرافیایی، نژادی، قومی، سیاسی و عقیدتی را درنوردد؛ تا جایی که بسیاری از کشورهای پنج قاره آن را در ردیف ورزش ملی خود محسوب می دارند. لبریز بودن ورزشگاه ها و برخورداری رقابت ها از بینندگان چند صد میلیونی، فوتبال را به عنوان مردمی ترین ورزش جهان معرفی کرده است (عیدی و یوسفی، ۱۳۹۳: ۱-۱۷). تا آن جا که فوتبال با داشتن بیش از ۲۰۹ عضو در فدراسیون بین المللی فوتبال، ۲۰۷ هزار فوتبالیست حرفه ای، ۲۶۵ میلیون بازیکن آماتور و ۳/۴ میلیارد طرفدار، یکی از رایج ترین و محبوب ترین ورزش ها در جهان محسوب می شود. در جامعه ای امروز نمی توان از ورزش فوتبال دور ماند. بسیاری از مردم در این ورزش و امور مربوط به آن احاطه شده اند، به تماشای مسابقات و رویدادها می روند، در این ورزش مشارکت کرده و با دوستان خود درباره ی فوتبال بحث می کنند. به همین ترتیب این ورزش توانسته در کشورهای پیشرفته ی جهان به صورت یک صنعت مهم و درآمدزا درآید که گاه رتبه ی آن در برخی کشورها بالاتر از صنایع اتومبیل سازی با بیش از ۵۰ سال پیشینه قرار می گیرد، به طوری که به صورت یک صنعت بین المللی و جهانی در آمده و شایان متعددی را به طور مستقیم و غیر مستقیم به خود جذب نموده است (ژیس^۳، ۲۰۱۶، ۱۸۳). در همین راستا، سنر^۴ (۲۰۱۵) اشاره دارد که فوتبال تنها یک ورزش نیست. اگرچه این جمله در ظاهر به صورت یک جمله کلیشه ای به نظر می رسد اما در دنیای واقعی مشخص است که فوتبال به صورت یک صنعت درآمدی است (سنر،

۱- Professional development
 ۲- Kelly
 ۳- Rhys
 ۴- Sneer

۲۰۱۵: ۱۰-۱۹). اقبال عمومی به فوتبال و توجه و سرمایه گذاری فزاینده بسیاری از کشورها در فوتبال ایجاب می کند که فوتبال در ایران نیز به سمت حرفه ای شدن حرکت نماید.

حرفه ای شدن فوتبال کمک می کند که فوتبال با فهم همگانی یا عقل متعارف نسبت داشته باشد. فوتبال تنها بر اساس آموزه و ذهنیتی گسترده و مشترک از طرف همه انسان ها قابل فهم است. کافی است فرد چند قاعده کلی را بداند یا چند بازی را از نزدیک یا از طریق رسانه ها دنبال کند تا فوتبال را بفهمد و به هیجان و حرکت منتج از فوتبال پیوندد. این فرد برای عضویت در خانواده بزرگ و جهانی فوتبال، نیازی به هیچ تخصص یا سطح بالایی از استعداد و فرهنگ و تفکر ندارد (گارسیا و رودریگوز^۱، ۲۰۱۷: ۱۸-۲۶). فوتبال حرفه ای یکی از پدیدارها و جلوه های دوران مدرن است. حرفه ای شدن فوتبال مثل هر پدیدار تاریخی دیگری ربطی بسیار استوار با شبکه گسترده های از معانی، نشانه ها، مناسبت ها و نهادهای دوران خویش دارد. فوتبال را درست همچون بسیاری دیگری از پدیدارهای مدرن مثل تکنولوژی، رسانه، روزنامه نگاری، فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات، با هیچ نیرویی نمی توان از جهان کنونی حذف کرد؛ چرا که هر پدیداری در این جهان با یک کلیت شبکه ای مرتبط است (فورست و سیمونز^۲، ۲۰۱۶: ۲۶۰-۲۷۴). حرفه ای گرایی در فوتبال شاید در واژه، تنها به بخش درآمدزایی فوتبال اشاره داشته باشد، اما در مفهوم کلی، با حضور مفهوم اساسی، تحت عنوان توسعه، رخ نشان داده است. بنابراین، مفهوم حرفه ای گرایی در فوتبال با مفهوم توسعه فوتبال ادغام شده است (ژو^۳، ۲۰۱۰: ۶۴-۷۰). توسعه فوتبال حرفه ای در سراسر جهان تعریفی مشخصی دارد. گری لینکر، مفسر و فوتبالیست مشهور انگلیسی عوامل اقتصادی را یکی از تاثیرگذارترین عوامل بر گسترش و توسعه فوتبال حرفه ای می داند. وی رابطه میان شاخص های اقتصادی را با حضور باشگاه های حرفه ای را یک راه منظم و مستقیم تعرف کرده است. پایه اصلی در هر فوتبالی باشگاه های فوتبال هستند که این باشگاه ها بتوانند از طریق حق پخش تلویزیونی، فروش پیراهن و البسه، فروش بلیت مسابقات، انتقال بازیکنان به باشگاه های دیگر و تبلیغات روی پیراهن و محیطی هزینه هایشان را تامین کنند (دلویت و توج^۴، ۲۰۱۶: ۱۲-۱۸). دلایل متعددی جهت برنامه ریزی و سرمایه گذاری برای توسعه فوتبال حرفه ای وجود دارد. نخست اینکه فوتبال حرفه ای بخش مهمی از زندگی اجتماعی بوده که سبب توسعه مهارت های رهبری و فرصت بروز خلاقیت ها می گردد و به توسعه روابط اجتماعی جامعه کمک می کند. دوم اینکه توسعه فوتبال حرفه ای باعث افزایش طراحی سازوکار مؤثر تجاری سازی و کمک به اقتصاد کشور می گردد (جوانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸). به هر حال، روند حرفه ای شدن فوتبال در دنیا روند ثابت و یکسانی نبوده است. عوامل مختلفی در بازه های زمانی متفاوت بر توسعه فوتبال حرفه ای در جوامع گوناگون اثر گذار بوده اند. با گذشت زمان تغییرات بسیار چشمگیری در فوتبال حرفه ای به وجود آمده و آن را از یک ورزش صرف به یک صنعت یا تجارت

^۱ - Garcia, & Rodriguez

^۲ - Forrest, & Simmons

^۳ - Zhu

^۴ - Deloitte & Touche

بین‌المللی تبدیل کرده است. در اکثر کشورهای پیشرفته به دلیل رشد روزافزون فوتبال خصوصاً در زمینه های اقتصادی و تجاری، از این ورزش به عنوان یک صنعت نامبرده می‌شود (پاتون و پورلینگتون^۱، ۲۰۱۶: ۷۳-۹۰). توجه به سه اصل اساسی فوتبال که شامل هواداران، بخش اقتصادی و فعالیت رسانه‌ای است سبب شده که فوتبال آفریقای جنوبی به یک فوتبال توسعه مدار در قاره آفریقا تبدیل شود (واتکینز^۲، ۲۰۱۶: ۴۷۱). شناسایی و تبیین عواملی که می‌توانند توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران را تسریع کنند، اهمیت دارد و پژوهش‌های مختلفی در باب بررسی عوامل اثرگذار در توسعه فوتبال در خارج از کشور انجام شده است. به عنوان مثال، پینک^۳ و همکاران (۲۰۱۹) در بررسی نقش مدیریت در توسعه فوتبال حرفه‌ای در کاهش چالش‌های پیش روی لیگ فوتبال استرالیا نشان دادند که علاوه بر توسعه مهارت‌های شخصی مانند مدیریت زمان، باید با الگو برداری از روش‌های مدیریتی کشورهای صاحب فوتبال اقدام به برنامه‌ریزی‌های جدید در امر برگزاری لیگ فوتبال کرد. سوینی و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیق خود اشاره کردند که باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال همچنان به سرمایه‌گذاری و اختصاص منابع مالی قابل توجه به آکادمی خود، برای توسعه سریع فوتبال حرفه‌ای ادامه می‌دهند. نیس و همکاران (۲۰۲۰) در رویکرد یکپارچه رشد استعدادها در فوتبال حرفه‌ای به لزوم پیوستن به یک باشگاه حرفه‌ای برای تبدیل شدن به یک بازیکن نخبه اشاره کردند. وب^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان نقش فرآیند توسعه استعداد و فاکتورهای لازم بر آن در حرفه‌ای شدن بازیکنان فوتبال در انگلستان دریافتند که رفاه بازیکنان جوان و تغییرات در شناسایی ویژگی‌های بازیکنان از جمله مهم‌ترین فاکتورهای لازم در توسعه استعدادیابی بازیکنان در فوتبال حرفه‌ای است. فایل^۵ (۲۰۱۸) در پژوهشی با موضوع نقش رسانه‌ها در توسعه اصول حرفه‌ای فوتبال ایرلند دریافتند که از میان رسانه‌های عمومی این دو شبکه دارای تأثیرات بسیار مناسبی در تشویق هواداران به حضور در ورزشگاه‌ها است. رینولدز^۶ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعه چگونگی توسعه فوتبال حرفه‌ای در کشورهای آفریقایی دریافتند که عدم توسعه زیرساخت‌های اقتصادی فوتبال در این کشورها، نوبد تجهیزات لازم در ورزشگاه‌ها برای تماشاگران، عدم وجود شبکه‌های منسجم در پخش بازی‌های فوتبال، وجود سایت‌های شرط بندی در سطح کلان و نبود نظارت و قوانین لازم عمده مشکلات این کشورها در توسعه فوتبال حرفه‌ای می‌باشد. در پژوهش دیگر، هال^۷ (۲۰۱۷) در تحقیقی به تحلیل نقش هواداران در توسعه و گسترش فوتبال حرفه‌ای در جمهوری چک پرداختند. آن‌ها نشان دادند که بالا رفتن امکانات ورزشگاه‌ها، به روز کردن سامانه‌های بلیت فروشی و افزایش میزان

---

^۱ - Patton & Borlinton

^۲ - Watkins

^۳ - Pink

^۴ - Webb

^۵ - File

^۶ - Reynolds

^۷ - Hall

خدمات ارائه شده نقش اصلی در بالارفتن میزان تمایل مردم به فوتبال و افزایش روند حرفه‌ای شدن فوتبال تا رسیدن به سطح تیم‌های سطح اول اروپا را دارد.

در داخل کشور نیز تحقیقات اندکی در فوتبال انجام شده است. به عنوان مثال، گوهری و همکاران (۱۳۹۹) در تدوین استراتژی‌های توسعه فوتبال کشور به استراتژی‌های پی ریزی و توسعه سنجیده فوتبال کشور و استاندارد سازی باشگاه‌های حرفه‌ای، تحکیم نظام بازاریابی، تجاری سازی و توسعه مشارکت بخش خصوصی، ایجاد نظام یکپارچه مدیریت استعداد و تسهیل مسیر ترقی بازیکنان، طراحی و استقرار مدل بومی ملی توسعه فوتبال کشور، توسعه تعاملات و مراودات بین المللی با کشورهای صاحب سبک و پیشرو در فوتبال آسیا و جهان و توسعه و بهره‌وری منابع انسانی مدیریت فنی و تخصصی ارکان و سطوح مختلف فوتبال کشور دست یافتند. سلطانی و همکاران (۱۳۹۷) دریافتند که به ترتیب کارایی، نوآوری، پاسخگویی به مشتری و کیفیت مهم‌ترین عوامل مزیت رقابتی در باشگاه‌های فوتبال بود. باشگاه‌های فوتبال باید با برنامه ریزی صحیح و ایجاد کارایی، کیفیت، نوآوری و پاسخگویی صحیح به مشتریان، با تکیه بر منابع سازمانی، به مزیت رقابتی دست یابند تا در عرصه‌های داخلی و بین المللی حضوری قدرتمند داشته باشند. در پژوهشی دیگر، المیری (۱۳۹۵) نشان داد کیفیت خدمات ارائه شده در ورزشگاه‌ها از جمله عواملی است که بر حرفه‌ای شدن فوتبال در سطح جامعه می‌تواند موثر باشد. جلیلیان و خبیری (۱۳۹۴) در پژوهش خود به توصیف وضعیت باشگاه‌های لیگ برتر فوتبال ایران و مقایسه آن با باشگاه‌های لیگ برتر کشورهای چین، مالزی و انگلستان در پنج حیطة (۱) اماکن ورزشی (۲) وضعیت رشد و توسعه در سطح نوجوانان و جوانان (۳) امور مالی (۴) هواداران (۵) مدیریت و نیرو انسانی به عنوان عوامل موثر در توسعه فوتبال حرفه‌ای پرداختند. محققین پژوهش به این نتیجه رسیدند که وضعیت فوتبال حرفه‌ای ایران از نظر پنج آیت مورد بررسی یک وضعیت نامطلوب است و بدون در نظر گرفتن این فاکتورها نمی‌تواند به اهداف توسعه فوتبال حرفه‌ای در کشور رسید. در پژوهشی دیگر، رضوی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران با اعمال سیاست خصوصی سازی پرداخت. محققین این پژوهش در جمع‌بندی یافته‌های خود بیان داشتند که توجه به اصول خصوصی سازی و الگو برداری از روندهای خصوصی سازی در کشورهای آسیایی مانند کره و ژاپن می‌تواند راه را برای توسعه فوتبال حرفه‌ای هموار کند.

اقبال عمومی به فوتبال و افزایش روزافزون مخاطبان این رشته ورزشی و فراگیر شدن فوتبال در اقصی نقاط جهان به حدی است که از یک ورزش حرفه‌ای فراتر رفته به یک صنعت و تجارت تبدیل شده است و توسعه حرفه‌ای فوتبال را امری اجتناب ناپذیر کرده است.

تا آن جا که فیفا (۲۰۱۹) در گام دوم برنامه توسعه (رو به جلو) خود، با تأکید بر سه اصل "چشم انداز وسیع تر، افزایش سرمایه گذاری و تأثیرگذاری بیشتر" به دنبال توسعه و حمایت همه جانبه از فوتبال است.

هدف از این برنامه، ارتقا و حمایت از فوتبال در سراسر جهان است به طوری که همه ملت ها بتوانند به پتانسیل های نهفته فوتبال دست یابند.

از این رو این رشته ورزشی مورد توجه دولتمردان نیز قرار گرفته است و بر همین اساس کشور های رقیب به دنبال توسعه فوتبال حرفه ای هستند. بنابراین توسعه حرفه ای فوتبال ایران از اهمیت بالایی برخوردار است. از طرفی در این زمینه تحقیقات اندکی صورت گرفته و در داخل کشور نیز تحقیق جامع و کاملی در زمینه اولویت بندی عوامل توسعه فوتبال حرفه ای صورت نگرفته است. شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر توسعه فوتبال حرفه ای بر میزان آگاهی مدیران و مسئولان خواهد افزود و ممکن برخی عوامل که از دید مدیران پنهان بوده، آشکار گردد. از سوی دیگر، تعیین عواملی که از اولویت بالاتری نسبت به دیگر عوامل برخوردارند به مدیران در تصمیمات و اجرای برنامه ها کمک خواهد کرد بنابراین محقق در تحقیق حاضر ابتدا به دنبال پاسخ به این سوال است که عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه ای کدامند؟ و سپس کدام عوامل از اولویت بالاتری برخوردارند؟

روش شناسایی تحقیق

روش تحقیق، توصیفی-پیمایشی و به لحاظ هدف، کاربردی است که به شیوه آمیخته کیفی و کمی انجام شد. داده های تحقیق به صورت مطالعه اسنادی، اینترنتی، روش پرسشنامه و هم چنین نظرخواهی از خبرگان (نمونه کیفی تحقیق) در مورد شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه فوتبال حرفه ای ایران انجام شد. در این پژوهش روش، تحقیق ابتدا با روش کیفی و سپس با روش کمی داده ها جمع آوری شد. جامعه آماری در بخش کیفی تعداد ۱۸ نفر از خبرگان فوتبال، بر اساس تخصص، تجربه، تسلط نظری، دسترسی و تمایل به صورت هدفمند انتخاب شدند. جامعه آماری در بخش کمی، تمام مدیران عامل باشگاه های لیگ برتر و دسته یک فوتبال کشور، رؤسای هیأت های فوتبال استان ها و مسئولین واحدهای مختلف فدراسیون فوتبال را شامل شد که برابر با ۹۰ نفر بودند که به دلیل محدود بودن اعضا، جامعه آماری با نمونه برابر در نظر گرفته شد. تعداد نمونه از هر یک از سازمان های مد نظر در جدول شماره ۱ درج شده است.

جدول ۱: نمونه آماری کمی تحقیق

تعداد	سمت	نام سازمان ورزشی
۱۶	مدیر	باشگاه لیگ برتر فوتبال ایران
۱۸	مدیر	باشگاه لیگ بدسته اول فوتبال ایران
۳۱	رئیس	هیأت فوتبال استانی
۲۵	هیأت رئیسه، مسئول واحد (کمیته) و کارشناس	فدراسیون فوتبال

داده های تحقیق به صورت مطالعه کتابخانه ای، اینترنتی، روش پرسش نامه و هم چنین نظر خواهی از نمونه کیفی به دست آمد. ابزار تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته با ۱۵ گویه در پنج محور اقتصادی، حقوقی، مدیریتی، هواداری و رسانه ای که شامل ۱۵ عامل مؤثر بر توسعه فوتبال حرفه ای ایران بود که بر اساس ادبیات پیشینه تحقیق و نظرات خبرگان با استفاده از روش دلفی به شرح ذیل طراحی گردید. ابتدا با انجام مصاحبه

با خبرگان فوتبال کشور، به ۳۵ عامل اشاره کردند که در جمع بندی عوامل و ادغام کردن عوامل مشابه، تعداد ۲۲ عامل مؤثر بر توسعه فوتبال حرفه ای ایران شناسایی شد. سپس پنل دلفی (خبرگان فوتبال کشور) تشکیل گردید و داده های جمع بندی شده در اختیار اعضای پنل دلفی قرار گرفت. در راند اول پس از تجزیه و تحلیل داده ها نظرات اصلاحی داده شد و پس از جمع بندی نظرات اصلاحی پنل دلفی، تعداد عوامل به ۱۹ عامل کاهش داده شد، در واقع، عوامل کم اهمیت و یا بی ارتباط حذف شد. در ادامه برای بازنگری در راند دوم، مجدداً عوامل تعیین شده مربوط به راند اول، در اختیار پنل دلفی قرار گرفت و ویرایش های لازم انجام شد و موارد مشابه، یکسان سازی شد و تعداد عوامل به ۱۵ عامل اساسی و مهم کاهش داده شد. در راند سوم ترتیب و اهمیت عوامل و همچنین تهیه پرسشنامه انجام شد و در نهایت ۱۵ عامل مؤثر بر توسعه فوتبال حرفه ای ایران، نهایی و توافق کلی اعضا، حاصل گردید. در پایان به منظور تجدید نظر در مورد عوامل و ترتیب اهمیت آنها، پرسشنامه برای خبرگان (پنل دلفی) ارسال گردید و توافق کلی اعضا، حاصل گردید. روایی پرسشنامه توسط ۱۰ نفر از اساتید مدیریت ورزشی دانشگاه که آشنا و صاحب نظر در فوتبال حرفه ای بودند تأیید شد و پایایی این پرسشنامه نیز با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت ($\alpha=0.767$). در نهایت، برای تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی عوامل از نرم افزارهای SPSS و AMOS و برای اولویت بندی عوامل شناسایی شده از تکنیک AHP استفاده شد.

یافته های تحقیق

با بررسی اسنادی و نظرات خبرگان و با استفاده از روش دلفی، تعداد ۱۵ عامل در قالب ۵ محور اقتصادی، حقوقی، مدیریتی، هواداری و رسانه ای مؤثر بر شناسایی و برای خوشه بندی عناصر از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. گام های درستی این ادعا در نرم افزار SPSS به صورت زیر انجام شد. پیش از اقدام به استفاده از روش تحلیل عاملی باید از کافی بودن حجم نمونه جهت تحلیل عاملی اطمینان حاصل شود. بدین منظور از روش محاسبه شاخص کفایت نمونه^۱ (KMO) بهره گرفته شد. برون داد نرم افزار SPSS برای آماره KMO مانند زیر بود.

جدول ۲. برون داد نرم افزار SPSS برای KMO

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰/۷۲	
آماره آزمون بارتلت	آماره کای اسکور	۲۷۱۹,۳۷۶
	درجه آزادی	۸۱۹
	سطح معناداری	۰,۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از ۰/۷ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز ۰/۸۲ و در بازه مورد قبول بدست آمد.

^۱ - Sampling Adequacy

مرحله بعدی استخراج مؤلفه ها است. نتایج تحلیل مؤلفه های اصلی قبل از چرخش در برون داد نرم افزار SPSS در جدول شماره ۳ درج شده است. ماتریس مؤلفه ها در برون داد نرم افزار SPSS نشان می دهد که ۵ فاکتور اصلی است.

جدول ۳: شناسایی مؤلفه های اصلی با تحلیل عاملی اکتشافی

عوامل استخراج شده	مقدار ویژه عامل	درصد واریانس تبیین شده توسط عامل	درصد کل واریانس تبیین شده
اقتصادی	۱۱,۳۲۸	۱۰,۲۸۰	۱۰,۲۸۰
مدیریتی	۱۱,۱۰۱	۸,۹۱۲	۱۹,۱۹۲
حقوقی	۱۰,۳۹۲	۸,۸۶۷	۲۸,۰۵۹
رسانه ای	۹,۸۸۴	۱۰,۶۱۳	۳۸,۶۷۲
هواداری	۹,۲۱۹	۷,۱۰۶	۴۵,۷۷۸

با توجه به داده های مندرج در جدول ۴ گویه هایی که بار عاملی بزرگتر از ۰/۳ با عامل مورد نظر را داشته اند انتخاب شده و سایر گویه های صرف نظر می شود.

جدول ۴ خلاصه نتایج آماری و بررسی ساختار عاملی پس از تحلیل عاملی اکتشافی

ابعاد (عامل ها)	گویه های حذف شده	تعداد گویه ها
اقتصادی	۰	۳
مدیریتی	۰	۳
حقوقی	۰	۳
رسانه ای	۰	۳
هواداری	۰	۳

یافته ها نشان داد که همه گویه ها بار عاملی بزرگتر از ۰/۳ را داشته اند. بنابراین هیچ یک از گویه حذف نشده است. در ادامه، ماتریس چرخشی آیتم ها در جدول شماره ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵: ماتریس چرخشی آیتم ها

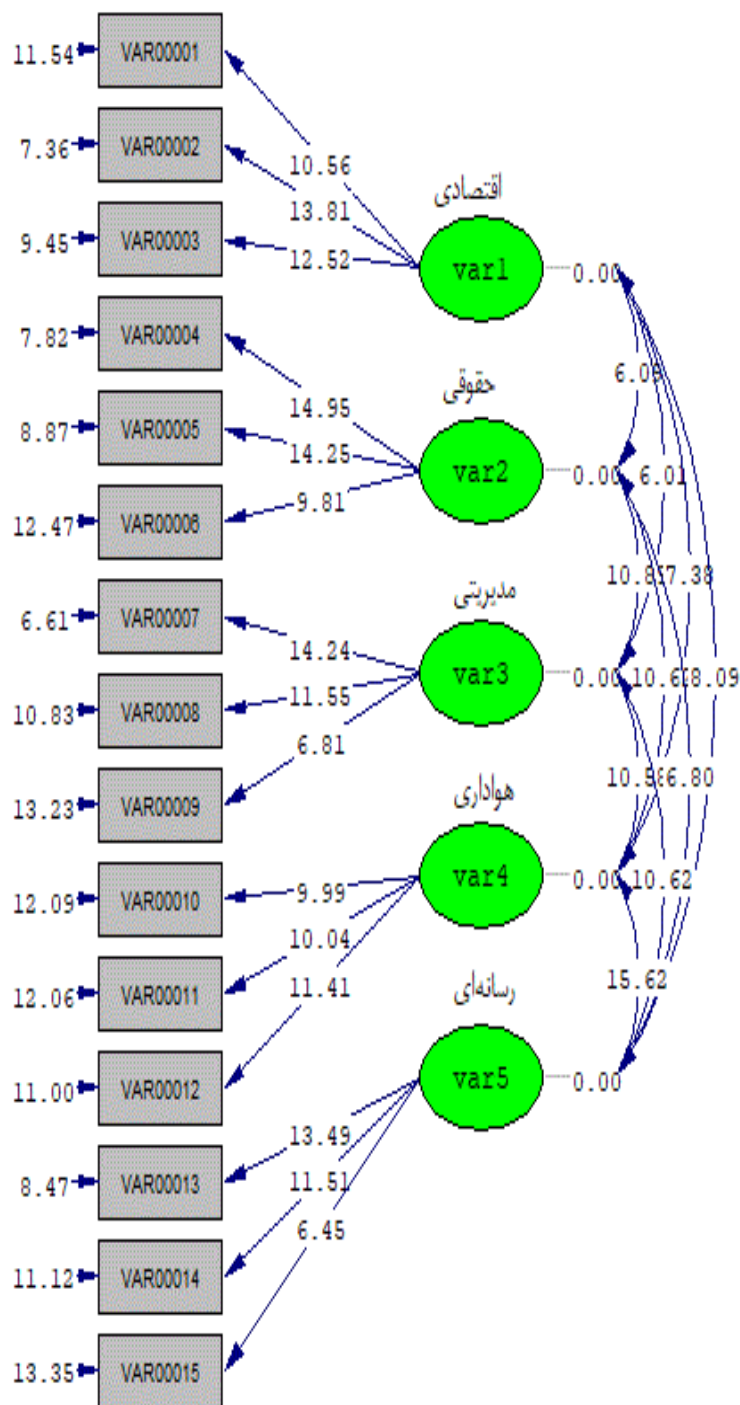
عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	
۰,۷۷۸	-	-	-	-	A۱
۰,۵۱۸	-	-	-	-	A۲
۰,۵۱۶	-	-	-	-	A۳
-	۰,۷۷۸	-	-	-	A۴
-	۰,۶۱۹	-	-	-	A۵
-	۰,۳۳۳	-	-	-	A۶
-	-	۰,۸۱۱	-	-	A۷
-	-	۰,۷۶۳	-	-	A۸
-	-	۰,۷۵۶	-	-	A۹
-	۰,۸۸۴	-	-	-	A۱۰
-	۰,۷۷۳	-	-	-	A۱۱

عامل ۵	عامل ۴	عامل ۳	عامل ۲	عامل ۱	
-	۰,۷۵۳	-	-	-	A۱۲
۰,۸۳۸		-	-	-	A۱۳
۰,۷۷۷		-	-	-	A۱۴
۰,۶۹۴	-	-	-	-	A۱۵

بر اساس جدول ۵، تعداد ۱۵ معیار بر اساس ضریب همبستگی که با هر یک از ۳ عامل به دست آمده داشته اند، در عامل های مختلف قرار گرفته اند. هر کدام از معیار ها که با عامل یاد شده همبستگی بالا و مثبت تری داشته باشد، در دسته بندی ان عامل قرار می گیرد.

نتایج تحلیل عاملی عوامل شناسایی شده در شکل ۱ ارائه شده است. این مقیاس شامل ۵ متغیر پنهان و ۱۵ متغیر قابل مشاهده می باشد. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t -value استفاده می شود. چون معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می شود بنابراین اگر آماره آزمون t -value از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. بر اساس نتایج شاخص های سنجش هر یک از مقیاس های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵٪ مقدار آماره t -value بزرگتر از ۱/۹۶ می باشد که نشان می دهد همبستگی های مشاهده شده معنادار است. در این تحقیق به ارائه شکل (۱) آماره تی متغیر عوامل شناسایی شده اکتفا شده است.

Chi-Square=157.88, df=80, P-value=0.00000, RMSEA=0.056

شکل ۱. آماره تی متغیر عوامل شناسایی شده

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۶ درج شده است.

جدول ۶. شاخص های برازش متغیر عوامل شناسایی شده

AGFI	SRMR	RFI	IFI	GFI	CFI	NFI	RMSEA	X ² /df	مدل
> ۰/۸	> ۰/۰۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	< ۰/۱	۳-۱	میزان قابل قبول
۰/۸۸	۰/۲۶	۰/۹۴	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۴	۰/۰۵۶	۱/۹۷	محاسبه شده

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): این شاخص بر مبنای تحلیل ماتریس باقیمانده قرار دارد و بر خلاف بسیاری از شاخصهای برازش برای فواصل اطمینان مختلف نیز قابل محاسبه است. این شاخص بر مبنای پارامتر غیر مرکزی قرار دارد. مقدار این شاخص اگر برابر صفر باشد نشان دهنده کوچکتر بودن کای اسکوئر نسبت به درجه آزادی می باشد و حد مجاز آن مقدار ۰/۱ می باشد. مقدار RMSEA به دست آمده ۰/۰۵۶ می باشد که با توجه به مقدار استاندارد کمتر از ۰/۱ مطلوب می باشد.

کای اسکور بهنجار (X²/df): این شاخص از تقسیم کای دو به درجه آزادی حاصل می شود. نسبت کای دو به درجه آزادی برابر ۱/۹۷ و مطلوب می باشد. در کل با توجه به کلیه شاخص های می توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده شده در تبیین و اندازه گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می شود.

در جدول ۷. یافته‌های مربوط به رتبه بندی پنج عامل مورد پرسش برای ارزیابی عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران گزارش شده است.

جدول ۷. رتبه بندی عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران

رتبه	وزن	عامل
(۱)	۰/۳۲۲	اقتصادی
(۲)	۰/۲۲۷	مدیریتی
(۳)	۰/۱۹۲	حقوقی
(۴)	۰/۱۴۰	رسانه‌ای
(۵)	۰/۱۱۹	هواداری

بر اساس نتایج به دست آمده عامل اقتصادی با میزان وزن ۰/۳۲۲ دارای رتبه اول در اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران است. به ترتیب عامل مدیریتی با وزن ۰/۲۲۷ در رتبه دوم، عامل هواداری با وزن ۰/۱۹۲ در رتبه سوم، عامل رسانه‌ای با وزن ۰/۱۴۰ در رتبه چهارم و عامل حقوقی با وزن ۰/۱۱۹ در رتبه پنجم برای اثرگذاری بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران قرار دارند.

در جدول ۸. یافته‌های مربوط به رتبه بندی شاخص های مورد پرسش که مربوط به عوامل اقتصادی، مدیریتی، هواداری، رسانه ای و حقوقی برای اثرگذاری بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران می باشد، گزارش شده است.

جدول ۸. رتبه بندی شاخص های عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران

رتبه	وزن	شاخص ها	عامل
------	-----	---------	------

(۱)	۰/۳۵۸	تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه ها	اقتصادی
(۲)	۰/۳۳۰	توسعه درآمدزایی، بازاریابی و حق پخش تلویزیونی	
(۳)	۰/۳۱۲	جذب حامیان مالی	
(۱)	۰/۴۰۲	تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه ای	مدیریتی
(۲)	۰/۳۱۵	شایسته سالاری در انتصابات	
(۳)	۰/۲۸۳	توسعه و استقرار مدیریت استعداد	
(۱)	۰/۴۹۸	تدوین آیین نامه ها و قوانین متناسب با فوتبال حرفه ای	حقوقی
(۲)	۰/۳۵۱	سامان دهی قراردادهای منعقد	
(۳)	۰/۱۱۵	مبارزه با مافیاهای فعال	
(۱)	۰/۳۶۱	توسعه تعاملات با رسانه ها	رسانه‌ای
(۲)	۰/۳۲۸	توجه به نقش نشریات و مطبوعات در توسعه حرفه ای فوتبال	
(۳)	۰/۳۱۱	استفاده مطلوب از ظرفیت‌های فضای مجازی	
(۱)	۰/۳۷۶	ایجاد و استقرار کانون‌های هواداری	هواداری
(۲)	۰/۳۵۷	استاندارد سازی امکانات ورزشگاه‌ها	
(۳)	۰/۲۶۷	ایجاد ارتباط دو سویه با هواداران	

بر اساس نتایج به دست آمده در ارزیابی عامل اقتصادی برای اثرگذاری بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران، از میان سه شاخص مورد بررسی، شاخص تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه‌ها با وزن ۰/۳۵۸، در ارزیابی عامل مدیریتی، از میان سه شاخص مورد بررسی، تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه‌ای و ارتباطات، با وزن ۰/۴۰۲، در ارزیابی عامل حقوقی برای اثرگذاری بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران، از میان سه شاخص مورد بررسی، شاخص تدوین آیین نامه‌ها و قوانین متناسب با فوتبال حرفه‌ای، با وزن ۰/۳۷۶، در ارزیابی عامل رسانه‌ای، از میان سه شاخص مورد بررسی، شاخص توسعه تعاملات با رسانه‌ها، با وزن ۰/۳۶۱ و در ارزیابی عامل هواداری، از میان سه شاخص مورد بررسی، ایجاد و استقرار کانون‌های هواداری، با وزن ۰/۴۹۸ در رتبه اول قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر حاضر، فوتبال آن قدر مورد اقبال عمومی قرار گرفته که از یک رشته ورزشی فراتر رفته است. تا آن جا که به یک صنعت و تجارت تبدیل شده و نظر دولتمردان را هم به خود جلب کرده است و رقبا به طور جدی به توسعه فوتبال حرفه‌ای روی آورده‌اند. از این رو هدف از این تحقیق، تحلیل عوامل اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای در ایران بود. یافته‌ها نشان داد که ۱۵ شاخص به ترتیب در قالب پنج عامل اصلی اقتصادی، مدیریتی، حقوقی، رسانه‌ای و هواداری، بر توسعه فوتبال حرفه‌ای اثرگذارند. یافته‌های تحقیق حاضر با یافته‌های رینولدز و همکاران (۲۰۱۸)، گوهری و همکاران (۱۳۹۹) و جلیلیان و خبیری (۱۳۹۴) همخوانی دارد. در دنیای امروز که فوتبال به یک صنعت و تجارت بزرگ تبدیل شده است. در عصر حاضر،

مسائل مالی و اقتصادی در فوتبال حرفه ای، نقش پر رنگی را ایفا می کند. در ایران اکثر باشگاه ها وابستگی شدیدی به منابع مالی دولتی یا شرکت های وابسته به دولت دارند. بدیهی است که منابع دولتی محدود است و همواره با نوسان همراه بوده است. بنابراین تمرکز بر مسائل اقتصادی و بهره گیری از افراد متخصص و مجرب در این زمینه اثرگذار است و در دراز مدت به توسعه فوتبال حرفه ای کمک خواهد کرد. عامل اصلی دیگر در فوتبال کشور که بر توسعه حرفه ای این رشته ورزشی اثر گذار است، مدیریت فوتبال به ویژه در باشگاه ها است. شایسته گزینی و استفاده از افراد متخصص در مدیریت با در نظر گرفتن سابقه و تجربه فعالیت در فوتبال و پرهیز از انتصاب افراد سیاسی و فاقد تخصص در فوتبال کشور به توسعه این رشته ورزشی کمک بسیاری خواهد کرد.

بر اساس یافته ها و نتایج اولویت بندی به ترتیب، شاخص های تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه ها، توسعه درآمدزایی، بازاریابی و حق پخش تلویزیونی و جذب حامیان مالی در بعد اقتصادی بر توسعه فوتبال کشور اثرگذار هستند. که در یافته های رینولدز و همکاران (۲۰۱۸)، گوهری و همکاران (۱۳۹۹)، جلیلیان و خبیری (۱۳۹۴) و رضوی و همکاران (۱۳۹۴) به این شاخص ها اشاره شده است. در واقع، باشگاه ها در هر رشته ورزشی و از جمله فوتبال، پیشران اصلی توسعه به شمار می رود. تا زمانی که مالکیت و مدیریت باشگاه های سطح اول کشور دولتی باشد، هزینه ها را از دولت یا سازمان های وابسته به دولت دریافت می کنند به فکر چاره اساسی و درآمدزایی پایدار جهت بقا نیستند. از طرفی با توجه به نوسانات کمک های دولتی، همواره چالش هایی باشگاه های فوتبال را تهدید کرده است. از سوی دیگر، تا زمانی که با رایزنی و چانه زنی از بودجه بیت المال هزینه های اداره باشگاه و منابع مالی قراردادهای بازیکنان و مربیان را تأمین می کنند، مدیران کمتر به فکر برنامه توسعه ای دراز مدت و به تبع آن، بازاریابی و درآمدزایی پایدار می افتند و این روند باعث می شود تا با فرایند توسعه فوتبال حرفه با کندی اتفاق بیفتد. بنابراین تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه های فوتبال از ضرورت های توسعه فوتبال حرفه ای به شمار می رود. همچنان که فیفا (۲۰۱۹) نیز که در گام دوم برنامه توسعه (رو به جلو) خود، با تأکید بر سه اصل "چشم انداز وسیع تر، افزایش سرمایه گذاری و تأثیرگذاری بیشتر" به دنبال توسعه و حمایت همه جانبه از فوتبال است (فیفا، ۲۰۱۹). بدیهی است که این افزایش سرمایه گذاری مورد تأکید فیفا در قالب درآمد پایدار و قابل پیش بینی تحقق خواهد یافت و از جمله درآمدهای پایدار، دریافت حق پخش تلویزیونی است که مستلزم حمایت مجلس و دولت و تدابیر سنجیده و فراهم شدن بستر آن می باشد. از دیگر راهکارهای پایدارسازی درآمدزایی در فوتبال، بازاریابی است که با استفاده از بازاریابان مجرب و تحقق حقوق واقعی فوتبال از جمله حق کپی رایت، توسعه تبلیغات میدانی، بلیت فروشی و غیره می باشد. بنابراین می توان گفت که خصوصی سازی باشگاه ها و برخورداری از ورزشگاه های اختصاصی، پرداخت حق پخش تلویزیونی به باشگاه ها از سوی صدا و سیما، و بازاریابی علمی و اصولی در دراز مدت موجب توسعه پایدار فوتبال حرفه ای خواهد شد.

از دیگر یافته های تحقیق، تعیین شاخص های عامل مدیریتی است. بر اساس یافته ها و نتایج اولویت بندی به ترتیب، شاخص های تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه ای فوتبال، شایسته سالاری در انتصابات و توسعه و استقرار مدیریت استعداد حاصل گردید. یافته های تحقیق حاضر با یافته های وب و همکاران (۲۰۱۹)، پینک و همکاران (۲۰۱۹) و گوهری و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. تدوین و تعیین خط مشی های توسعه حرفه ای و اجرای آن بالاترین اولویت را در بین شاخص های مدیریتی دارد. توسعه فوتبال حرفه ای نیازمند نقشه راه و خط مشی سنجیده است. بدون سیاست گذاری سنجیده و حساب شده توسعه فوتبال حرفه ای دور از ذهن به نظر می رسد. تشکیل و راه اندازی مجدد کمیته مطالعات راهبردی و شورای راهبری فدراسیون فوتبال، جهت تعیین استراتژی ها و خط مشی های توسعه فوتبال کشور از ضرورت ها توسعه فوتبال حرفه ای کشور است. در این رابطه بایستی از کشورهای پیشرو و توسعه یافته در فوتبال حرفه ای الگو گیری نمود و با ظرفیت های موجود کشور، بومی سازی و سپس اجرایی و عملیاتی نمود. توسعه نظام شایسته سالاری در مدیریت باشگاه ها نیز بایستی سرلوحه کار مسئولین قرار گیرد. از این رو برای تصدیق پست های مدیریت در فوتبال کشور، بایستی شاخص هایی تعیین شود و بر اساس این شاخص ها، نسبت به انتصابات مدیران اقدام نمود. شاخص های استقرار مدیریت استعداد هم در زمینه شناسایی و پرورش استعدادها در مناصب مدیریتی و هم در زمینه بازیکنان و مربیان در راستای اجرای خط مشی های توسعه فوتبال حرفه ای کمک فراوانی به توسعه و پیشرفت فوتبال کشور خواهد کرد. بنابراین به منظور پشتیبانی از ضروری به لازم است که توجه ویژه ای به مدیریت استعداد شود. همچنین توسعه نظام یکپارچه مدیریت استعداد و تشکیل مراکز استعدادیابی و نیز موظف نمودن باشگاه ها به سرمایه گذاری در فوتبال پایه حائز اهمیت است. یافته های تحقیق نشان داد که شاخص های تدوین آیین نامه ها و قوانین متناسب با فوتبال حرفه ای، سامان دهی قراردادهای منعقد و مبارزه با مافیاهای فعال به ترتیب، شاخص های عامل حقوقی، شاخص های ایجاد و استقرار کانون های هواداری، استاندارد سازی امکانات ورزشگاه ها و ایجاد ارتباط دو سویه با هواداران به ترتیب اولویت، شاخص های عامل هواداری، و شاخص های توسعه تعاملات با رسانه ها، توجه به نقش نشریات و مطبوعات در توسعه حرفه ای فوتبال و استفاده مطلوب از ظرفیت های فضای مجازی به عنوان شاخص های رسانه ای در توسعه فوتبال حرفه ای اثرگذار هستند. یافته های تحقیق حاضر با یافته های فایل (۲۰۱۸)، رینولدز و همکاران (۲۰۱۸)، هال (۲۰۱۷)، المیری (۱۳۹۵) و جلیلیان و خبیری (۱۳۹۴) همخوان است. در سال های اخیر، پرونده های متعددی از باشگاه های لیگ برتر فوتبال کشور در کمیته انضباطی فیفا به دلیل عدم پرداخت مطالبات بازیکنان و مربیان خارجی و یا عقد قراردادهایی که تعهدات زیان باری را برای باشگاه ها به همراه دارد، مطرح شده است و در اغلب پرونده ها، باشگاه های ایران محکوم شده اند. این محکومیت ها تبعات و خساراتی را برای فوتبال کشور و باشگاه های فوتبال در پی داشته است. ضمن تسریع در خصوصی سازی باشگاه ها و بازنگری برخی قوانین و امور مربوط به

قراردادهای مربیان و بازیکنان خارجی و حتی داخلی، سامان دهی قراردادها، با به کارگیری افراد متخصص و حقوقدان آشنا به قوانین فوتبال، به به کاهش این چالش ها و مشکلات کمک خواهد کرد همچنین، به منظور حذف یا تضعیف مافیا در فوتبال تدابیری اندیشیده شود. از دیگر ملزومات توسعه فوتبال حرفه‌ای، سامان دهی و هدایت هواداران در راستای اخلاق حرفه‌ای است که با تشکیل کانون‌های هواداری و ارائه خدمات مناسب در ورزشگاه‌ها میسر خواهد شد. از طرفی، هدایت رسانه‌ها به منظور توسعه فوتبال حرفه‌ای، و آگاه سازی آن‌ها در جهت همگام شدن با اصول توسعه، اقدامی موثر خواهد بود.

فوتبال در اقصی نقاط جهان، مخاطبان بی شماری دارد. اکثر رقبای آسیایی و جهانی در توسعه فوتبال حرفه‌ای اقدام به سرمایه گذاری فزاینده ای می کنند. شناسایی عوامل و شاخص های اثرگذار بر توسعه فوتبال حرفه‌ای، بینش جدیدی به مدیران خواهد داد و به آگاهی آن‌ها خواهد افزود. از طرفی اولویت بندی عوامل و شاخص ها، در تصمیم گیری های مدیران نقش سازنده ای ایفا می کند. با توجه به یافته ها، عامل اقتصادی در اولویت اول و تجاری سازی و خصوصی سازی باشگاه ها از بین شاخص های عامل اقتصادی در رتبه اول قرار گرفت. بنابراین پیشنهاد می گردد در اسرع وقت زمینه واگذاری باشگاه های دولتی و یا وابسته به منابع دولتی در لیگ برتر و دسته اول به بخش خصوصی از قبیل برخورداری از ورزشگاه اختصاصی، تحقق حق کپی رایت، تحقق حق پخش تلویزیونی، درآمدزایی از طریق بلیط فروشی و غیره فراهم گردد و در چارچوب سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی خصوصی سازی باشگاه ها عملیاتی و اجرایی شود. با توجه به یافته های تحقیق، تدوین و اجرای خط مشی توسعه حرفه‌ای فوتبال در اولویت اول شاخص های عامل مدیریتی قرار گرفته است. بنابراین پیشنهاد می گردد تا کمیته مطالعات راهبردی فدراسیون فعال شده و با تشکیل شورای راهبردی و انجام مطالعات تطبیقی الگوی خط مشی گذاری بومی و ملی توسعه فوتبال حرفه‌ای تدوین و اجرا گردد.

با توجه به یافته ها پیشنهاد می گردد تا در آینده، نسبت به انجام تحقیقاتی در زمینه اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی و خصوصی سازی باشگاه های فوتبال در راستای توسعه حرفه‌ای فوتبال، تحلیل عوامل مؤثر بر شایسته‌گزینی در مدیریت فوتبال کشور، طراحی نظام جامع مدیریت استعداد در فوتبال کشور، اعم از منابع انسانی و مدیریتی و فوتبالیست ها، سلامت مالی باشگاه ها و چگونگی کاهش محکومیت های باشگاه های ایرانی در مجامع قضایی بین المللی فوتبال اقدام لازم صورت پذیرد.

در انجام تحقیق حاضر، محدودیت هایی از قبیل پراکندگی جغرافیایی نمونه های تحقیق و احتمال تاثیر گذاری عامل کمبود انگیزش پاسخ دهندگان وجود داشت.

منابع

- المیری، مجتبی (۱۳۹۵) بررسی عوامل مؤثر بر حضور تماشاگران فوتبال شهر اصفهان در استادیوم. پایاننامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
- جلیلیان غلامرضا، خبیری محمد (۱۳۹۴) توصیف وضعیت باشگاه های لیگ برتر فوتبال ایران و مقایسه آن با باشگاه های لیگ های برتر کشورهای چین، مالزی و انگلستان، نشریه علوم حرکتی و ورزش، دوره ۳، شماره ۵، صص ۴۱-۵۴.
- جوانی، حسن؛ حمیدی، مهرزاد و الهی، علیرضا (۱۳۹۷). "شناسایی دیدگاه اعضای انجمن های ورزشی دانشگاه ها در خصوص رویکرد رسانه ها به ورزش". فصلنامه پژوهش های ارتباطی، سال نوزدهم، شماره ۱، ۸-۱۶.
- رضوی، محمد حسین (۱۳۸۵) "خصوصی سازی و اصلاح ساختار ورزش قهرمانی کشور"، نشر حرکت، ش ۲۷، صص: ۱۹-۳۱. روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۳۸۵؛ شماره ۳۹۳۲.
- سلطانی، اصغر، جرست، پژمان، نادریان جهرمی، مسعود (۱۳۹۴) سرمایه گذاری در بازیکنان فوتبال حرفه ایی، اولین کنفرانس منطقه ایی حسابداری و مدیریت مالی دانشگاه اصفهان.
- عیدی، حامد و سجادی، سید نصرالله (۱۳۸۸) مقایسه قاره ای نتایج و مدال های بازی های المپیک تابستانی، نشریه المپیک، دوره ۱۷، شماره ۱ (پیاپی ۴۵)، صص ۸۱-۹۲.
- عیدی، حسین و یوسفی، بهرام. (۱۳۹۴) بررسی منابع درآمد روز جهانی فوتبال و مقایسه آن با فوتبال باشگاهی در ایران، مجله بازاریابی ایران، شماره ۵، صص ۱-۱۷.
- گوهری، ظهرا؛ حمیدی، مهرزاد و امیر حسینی، سید احسان (۱۳۹۹) طراحی و تدوین استراتژی های توسعه فوتبال کشور، مجلس و راهبرد، شماره ۱۰۴، صص ۲۹۱-۳۲۰.
- Deloitte, J., Touche, L. (۲۰۱۶). "The University of Notre Dame: an examination of the impact and evaluation of brand equity in NCAA Division IA football". Sport Marketing Quarterly, ۱۶(۱), pp: ۱۲-۱۸.
- FIFA (۲۰۱۹) FIFA Forward Football Development Program-FIFA.com.
- File, J., Knowles, Z., & Whitehead, A. E. (۲۰۱۹). Exploring the use of think aloud within Women's artistic gymnastics judging education. Psychology of Sport and Exercise, ۴۰, ۱۳۵-۱۴۲.
- Forrest, L., & Simmons, S. (۲۰۱۶). Exploring the experiences of female sportfans: A collaborative self-ethnography. Sport Management Review, ۱۶, ۲۴۷-۲۶۰.
- Garcia, T. D., & Rodriguez, N. R. (۲۰۱۷). Recapturing a sense of neighbourhood since lost: Nostalgia and the formation of First String, a Community Team Inc. Leisure Studies, ۲۵(۳), ۱۸-۲۶.
- Hall, M., ۲۰۱۷. The effect of comprehensive performance measurement systems on role clarity, psychological empowerment and managerial performance. Acc.Org. Soc. ۳۳, ۱۴۱-۱۶۳.
- Kelly, D. J., Fletcher, D., Henry, I., Borrie, A., Emmett, J., Buzza, A., et al. (۲۰۱۸). A British university case study of the transitional experiences of student-athletes. Psychology of Sport and Exercise, ۲۱, ۳۹۹-۴۰۶.

- Nesse, M., Fusche Moe & Arve Sæther, S. (۲۰۲۰) Unified approaches on talent development in football? Differences and similarities among representatives from a football association and two professional football clubs, *Cogent Social Sciences*, Volume ۶, ۲۰۲۰ - Issue ۱.
- Patton S. Borlington W. (۲۰۱۶). The model of governance at FC Barcelona: balancing member democracy, commercial strategy, corporate social responsibility and sporting performance, *Soccer & Society*. ۱۱(۴): ۷۳-۹۰.
- Pink, M., Saunders J., & Stynes, J. (۲۰۱۵). Reconciling the maintenance of on-field success with off-field player development: A case study of a club culture within the Australian Football League. *Journal of Psychology of Sport and Exercise* ۲۱:۹۸-۱۰۸.
- Rhys, T., Gordon, S., & Morris, T. (۲۰۱۶). Athletes' careers in Australia: From retirement to education and beyond. In N. B. Stambulova, & T. V. Ryba (Eds.). *Athletes' careers across cultures* (pp. ۱۸۳-۱۹۶). Hove, East Sussex: Routledge
- Reynolds, P., Lavalley, D., & Lavalley, R. (۲۰۱۸). The effect of pre-shot routines on golf wedge shot performance. *European Journal of Sport Science*, ۱(۵), ۱-۱۰.
- Şener, İ., Karapolatgi, A. (۲۰۱۵). "Rules of the game: Strategy in football industry". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, ۲۰۷, pp: ۱۰-۱۹.
- Sweeney, L., Horan, D. & MacNamara, A. (۲۰۲۱) Premature Professionalisation or Early Engagement? Examining Practise in Football Player Pathways, *Front. Sports Act. Living*, ۰۷ June ۲۰۲۱ | <https://doi.org/10.3389/fspor>.
- Watkins, D. (۲۰۱۶). "The causes of corruption: a cross-national study". *Journal of Public Economics*, ۷۶, pp: ۴۷۱-۴۷۷.
- Webb, D., Breed, R., Spittle, M., & Larkin, P. (۲۰۱۹). Factors affecting set shot goal kicking performance in the Australian Football League. *Perceptual and Motor Skills*, ۱۲۵(۴), ۸۱۷-۸۳۳.
- Zhu, J. (۲۰۱۰). Discussion on Scientific Development Concept and the Conversion of Sports Development Mode. *China Sport Science*. (۷): ۶۲-۷۰.

Analysis of factors affecting the development of professional football in Iran

Abstract

The purpose of this study was to analyze the factors affecting the development of professional football in Iran. The research method is descriptive and applied in terms of purpose. Research data were collected in the field and in a mixed manner (qualitative and quantitative). The statistical population in the qualitative section, including 14 experts, and in the quantitative section, including the CEOs of the Premier League and first division football clubs, the heads of the provincial football delegations and the officials of different units of the Football Federation, were equal to 90 people. Due to the limited membership, the community became equal to the sample. The research tool was a researcher-made questionnaire including 10 factors affecting the development of professional football in Iran. SPSS and AMOS software were used for exploratory and confirmatory factor analysis and AHP technique was used to prioritize the identified factors. Findings showed that 10 factors in the economic, managerial, legal, advocacy and media axes affect the development of professional football, respectively. Among the economic indicators, commercialization and privatization of clubs, and among the management indicators, the development and implementation of a professional development policy were in the first priority. It can be said that the commercialization and privatization of clubs, the development of revenue generation, marketing and the right to broadcast television, the formulation and implementation of professional development policy and meritocracy in appointments are factors that can help the development of professional football.

Keywords: Iran, football club, privatization, football federation